

Негативні оцінки іудаїзму поступово відійшли на другий план перед тлумаченням цієї релігії як прикладу збереження етнічної ідентичності шляхом сакралізації власних духовних цінностей. Фактично непримиренними залишались стосунки між самими течіями рідновірського руху, що було спричинено як відносинами конкуренції, так і досить різнобарвним розумінням походження і змісту феномену Рідної Віри в житті українства.

С. БОРУЦЬКИЙ ■

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ, МІЖКОНФЕСІЙНИХ ТА ВНУТРІШНЬО ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН НА ЛЬВІВЩИНІ

Сучасний ренесанс духовного відродження українського народу тісно пов'язаний із декількома як внутрішніми, так і зовнішніми обставинами, що мали місце в нашій країні та за її межами. Йдеться, по-перше, про закономірну необхідність в другій половині 80-х років ХХ ст. тодішнього керівництва СРСР, у складі якого перебувала Україна, в проголошенні зміни внутрішньої та міжнародної політики, що у свою чергу об'єктивно зумовило низку демократичних перетворень, сприяло гласності, зменшенню авторитарного та централізованого адміністративного тиску на союзні республіки. У суспільстві стало можливим більш-менш відкрите висловлювання різних думок, позицій, які не узгоджувалися із офіційно прийнятими. Це, зокрема, стосувалося такої делікатної проблеми як світоглядна (релігійна) парадигма людини, сприйняття нею світу духовного, ірраціонального, потойбічного.

По-друге, певне значення в цьому аспекті належить всесоюзній підготовці, а відтак офіційному, тобто на державному рівні, відзначенню 1000-ліття хрещення Русі (1988), що спонукало християнську спільноту СРСР, у т. ч. й України, вперше за роки існування радянської влади, серйозніше задуматися над історією своєї країни, національної культури, української мови, релігії, духовності, а також місцем та значенням у цих процесах християнства.

І, нарешті, по-третє, вирішальне значення для розвою духовних, як й інших життєво важливих змін у нашому суспільстві, мав всеукраїнський здвиг за вихід України зі складу СРСР, що спочатку спричинило проголошення та прийняття Верховною Радою Української РСР Декларації про незалежність (1990), а після й прийняття Акту проголошення незалежності України (1991), схваленим 1 грудня 1991 р. всенародним референдумом.

Щоправда, ще напередодні та у процесі останніх подій в Україні, а особливо в Галичині й, зокрема на Львівщині, вельми бурхливо розвивалися релігійно-церковні процеси. Низка відповідних масових акцій, особливо з боку українських греко-католиків, які з 1946 р. перебували у підпіллі, безпосередньо поєднувалася з національно-визвольними змаганнями за незалежність України. Нині можна констатувати, що з одного боку, вони у значній мірі стали дієвим каталізатором національно-визвольного піднесення народу, його усвідомлення націодержавної творчості українців, а з іншого – викликали чимало проблем у релігійному середовищі краю внаслідок відсутності відповідної правової бази, а також механізмів врегулювання державно-церковних та міжконфесійних відносин. До того ж релігійне середовище Львівщини за роки радянської доби набуло значно оновленої конфігурації. Скажімо, залишаючись, як і в минулому, із досить високою релігійністю, населення області стало значно строкатішим перш за все у національному, міграційному та релігійному аспектах.

Відтепер здебільшого у великих промислових містах Львівщини, передусім обласному центрі та містах обласного підпорядкування поселилося чимало вихідців із східних областей України, після закінчення II світової війни їх мешканцями стали також багато представників народів СРСР, зокрема, росіян, які брали участь у бойових діях на цій території або ж працювали тут за скеруванням як спеціалісти у різних сферах господарства, освіти, науки, медицини, а тим більше – у системі партійних та радянських органів. Сюди ж (в основному в сільську місцевість) насильно депортувалися так звані переселенці із українських поселень у Польщі. У протилежному напрямку, до Польщі, від'їхало багато людей польської національності. Натомість радянський уряд, його каральні органи безпідставно ув'язнили, репресували або силоміць вивезли із західного регіону України, зокрема із Львівщини тисячі людей в Сибір, інші віддалені райони Росії, Казахстану та Середньої Азії, а навіть Далекого Сходу. Причини геноциду – активна участь місцевого населення у

■ **Степан Боруцький**, кандидат історичних наук, доцент гуманітарних дисциплін ЛНМА ім. Миколи Лисенка.

національно-визвольній боротьбі у лавах ОУН-УПА, перебування на тимчасово окупованій фашистами території, опір селян запровадженню колгоспно-радгоспної системи (за словами В. Кука – колгоспного рабства), нарешті, належність більшості краян до лона УГКЦ.

Звичайно, слід враховувати й те, що на Львівщині, як і в цілому в західному регіоні України, після 1939 р. (часу приєднання Західної України до СРСР) вирости нові покоління людей, сформувалися відповідні традиції, світоглядні (й релігійні) орієнтири в житті та побуті мешканців міст і сіл краю. Все це мало безпосередній вплив на формування якісно та й кількісного нового релігійного середовища, яке відтепер набуло яскраво вираженого поліконфесійного окреслення. Приміром, якщо на 1939 р. у львівському регіоні було всього 5 православних громад, яких духовно обслуговували 8 священиків (Толерантність: сфера міжконфесійних відносин. Релігієзнавчий аналіз. – К., 2004. – Вип. 2.- С.138), то нині православний ареал області охоплює понад 850 аналогічних громад. Значно збагатилося й протестантське середовище, виникли й нові релігійні напрямки. За таких обставин Галичина й, зокрема, Львівщина, як висловився відомий політичний, громадський і церковний діяч України, один із заступників голови Львівської обласної ради у 90-х роках ХХ ст. Іван Гель, – «в цілому стала суспільною лабораторією бурхливих релігійних процесів».

Відомо, що станом на 1 січня 1988 р. у Львівській області нараховувалося 578 чинних православних храмів [Боруцький С. Напередодні кризи тоталітарної ідеології та краху її державної системи // Церковні дзвони. -2007. -№ 5-6.- С. 35], а вже у вересні цього ж року – понад 1 200 [Боруцький С. Про вічне, сакральне, особисте... Сучасні роздуми про Бога, віру, релігію, Церкву та духовність. – Вид. 2, допов. – Львів: Простір-М, 2006.- С. 55]. Останній показник став результатом діяльності в основному радянських «компетентних органів» про негайне відкриття всіх церковних храмів, що ще недавно були недоступні віруючим. Одночасно робилося все, щоб, з одного боку, такий своєрідний подарунок зробити тільки вірним однієї конфесії – Українського екзархату Руської Православної Церкви, а з іншого – щоб не допустити до храмів українських греко-католиків, які все голосніше заявляли про свої законні права на відновлення повноцінної діяльності, а отже, і повернення відповідних сакральних та інших приміщень.

Релігійну ситуацію в області значно ускладнив церковно-народний рух за початок відновлення Української Автокефальної Православної Церкви, яка до тих часів не була присутня в релігійному полі Галичини. Очевидно, що мав певну рацію голова Львівської обласної ради Микола Горинь (1992-1997), який наголошував: «...1988 року керівництво КДБ пропонує обкому партії операцію «Автокефалію». Прошу не плутати зі справжнім рухом за відновлення автокефальної Церкви в Україні, який почався знизу і до вищезгаданої операції немає ніякого відношення... А план полягав у тому, щоб використати ідею національної Церкви, створити конфронтаційну ситуацію з другою національною Церквою ...» (очевидно, йдеться про УГКЦ – С. Б.) [Там само. – С. 55]. На початок 1990 р. УАПЦ на Львівщині вже мала біля 400 парафій. А 29 листопада 1989 р. уряд СРСР дав дозвіл на державну реєстрацію греко-католицьких громад в Україні, вірні яких закономірно почали претендувати на повернення їм сакральних споруд. У 90-му році ХХ ст. відбулася реорганізація Українського екзархату РПЦ, внаслідок чого утворилася Українська Православна Церква, яка в будь-який спосіб намагалася утримати в своєму підпорядкуванні акомога більше громад та відповідних сакральних приміщень. Між іншим, упродовж перших двох 90-х років ХХ ст. органи державної влади Львівщини не отримали жодної заяви стосовно вирішення протистояння між громадами УАПЦ та УПЦ [Там само]. Нарешті, 16 січня 1991 р. Святіший Отець Йоан Павло II відновив діяльність Римсько-Католицької Церкви (РКЦ) в Україні, в т. ч. Львівської архідієцезії (до неї тоді входили Волинська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська та Чернівецька області), вірні яких теж претендували на повернення своїх костелів та каплиць, іншого церковного майна [Бучек М., Сідельник І. Львівська архідієцезія латинського обряду. Ілюстрована розповідь. Парафії, костели та каплиці. Львівська область. – Т.1. – Львів, 2004.- С.14]. У 1993 р. до конфлікту сторін додалися новостворені громади Української Православної Церкви Київського Патріархату. І як наслідок в області виникло гостре зіткнення діаметрально протилежних інтересів різних Церков, їх духовенства та вірних, насамперед, за переділ храмів, їх майна тощо. У 1990 р. на Львівщині було понад 800 населених пунктів, в яких релігійні громади різних конфесій конфліктували між собою за право користування діючими храмами [Боруцький С. Держава. Церква. Людина. Державно-церковні та міжконфесійні відносини у дзеркалі сучасності. – Львів: Афіша, 2003.- С. 23], що становило 54 відсотки від усіх населених пунктів, де були церкви [: сфера міжконфесійних відносин. Релігієзнавчий аналіз. –К., 2004. – Вип. 2.- С. 142]. Справа навіть доходила до фізичного протистояння людей, самозахоплення більш чисельними за кількістю вірних громадами сакральних приміщень, недопущення до них віруючих іншої, здебільшого малочисельної конфесії, навіть у найскорботніші часи – поховання померлих. Рішення судових інстанцій

різних рівнів практично не виконувались. На жаль, деякі органи влади на місцях відверто або опосередковано відстоювали позиції громад-правопорушників.

За таких умов обласна рада народних депутатів на I-й сесії першого демократичного скликання 4 травня 1990 р. прийняла ухвалу «Про релігійні конфесії на Львівщині», в якій дозволила рай-міськвиконкомам у населених пунктах, де було по одному храму, передавати його більшій за кількістю членів релігійній громаді, при цьому конфесії, яка перебувала у меншості, надавати право на задоволення своїх релігійних потреб у цьому ж храмі. Згодом були прийняті ухвали, якими визначалися інші шляхи, а також механізми вирішення міжконфесійних проблем. Ієрархам всіх конфесій було запропоновано утворити міжцерковну раду, в рай-міськвиконкомах – арбітражні комісії для вироблення рекомендацій у вирішенні спірних питань. Однак у більшості випадків релігійні громади, які володіли культовими будівлями, часто відмовлялися від таких рекомендацій, а також інших пропозицій органів влади (нове будівництво храмів, використання інших будівель, почергове служіння). Певну позитивну роль тут відіграли Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» (23 квітня 1991 р.), а також роз'яснювальна робота депутатського корпусу різних рівнів, органів місцевої влади, працівників відділу у справах релігій. Вже на 14 вересня 1992 р. в області було передано у власність 1 023 сакральні споруди, з них 724 – УГКЦ, 203 – УАПЦ, 37 – УАПЦ, 51 – РКЦ. У безоплатне користування відповідно – 238, 33, 11 та 18. Понад 180 сакральних споруд рекомендовано використовувати рівно і почергово релігійним громадам, претендентам на один діючий храм, що був у населеному пункті [Боруцький С. Держава. Церква. Людина. Державно-церковні та міжконфесійні відносини у дзеркалі сучасності. – Львів: Афіша, 2003. – С. 26]. Одночасно в області продовжувалося активне будівництво нових храмів. Були розроблені та прийняті чимало звернень, меморандумів про несприйняття силових дій у міжконфесійних відносинах, спільних заяв релігійних, громадських, політичних організацій та органів влади стосовно врегулювання державно-церковних та міжконфесійних відносин в області [Там само. – С. 528-541].

Практично й до сьогодні органи місцевої влади Львівщини, громадськість продовжують наполегливу працю стосовно налагодження ефективного державно-церковного діалогу та пошуків міжконфесійного порозуміння. Однак поки що в області на релігійно-церковному (майновому) ґрунті чимало проблем. Насамперед, залишаються невиконаними рішення (розпорядження) виконавчої влади області стосовно запровадження почергових Богослужінь. До речі, в цьому аспекті, як вважає Глава УГКЦ Блаженніший Любомир кардинал Гузар, 95 відсотків вини за конкретними священиками відповідних конфесій. Наявні населені пункти, в яких функціонують релігійні громади із відносною міжконфесійною напруженістю, тобто тут майновий спір між громадами не вирішений, але перебуває у так званій затухаючій формі. Чимало справ, пов'язаних із невиконанням рішень (розпоряджень) органів влади, продовжують перебувати на розгляді в судах різних інстанцій, або у провадженні органів державної виконавчої служби. У деяких населених пунктах виконавчі провадження закінчено, однак розпорядження залишаються невиконаними, тобто конфлікти залишаються нерозв'язаними. Є випадки, коли релігійні громади не використовують своє право на передачу їм у власність, користування чи почергове користування культові приміщення. Очевидно, що така ситуація має стати предметом аналізу органами місцевої державної адміністрації та місцевого самоврядування з метою передачі сакральних споруд в кожному конкретному випадку або ж при необхідності доцільно переглянути рішення по цих будівлях. В області залишаються ще культові будівлі, що використовуються не за призначенням і на які претендують релігійні організації. Наявні також сакральні споруди, приміщення яких належать одним релігійним громадам, але за усною домовленістю між керівниками Церков використовуються іншими.

На Львівщині упродовж тривалого часу гальмується виділення земельної ділянки в обласному центрі для потреб Львівської єпархії УПЦ, зокрема будівництва єпархіального приміщення та кафедрального собору. Органами місцевої влади донині залишається невиконаним рішення I-ї сесії обласної ради від 4 травня 1990 р. про вивільнення приміщень монастирського комплексу у Львові на вул. М. Грушевського, 2 і передачі їх для потреб церковного та Львівсько-Сокальського єпархіального управління УПЦ-КП. Керівництво Львівської єпархії УАПЦ продовжує наполягати на остаточному позитивному вирішенні питання про передачу приміщення (м. Львів, вул. І. Федорова, 9) для облаштування духовної семінарії та єпархіального управління. Нарешті, керівництво РКЦ в Україні та її вірні мають претензії до органів обласної влади стосовно сакральних споруд, котрі нині використовують не за призначенням або вірні інших конфесій. В останні роки особливо загострилася проблема використання приміщення костелу св. Марії-Магдалини (XVII ст.), на який претендують львівська громада РКЦ (остання зареєстрована на його адресу) та керівництво Львівського будинку органної та камерної музики, що теж розміщений у костелі. Періодично виникають непорозуміння стосовно львівського Домініканського собору, у

сакральній частині якого відбуваються Богослужіння громади УГКЦ, а у монастирському приміщенні – діє Музей історії релігії.

Тліє конфлікт між представниками львівської єврейської громади, яку підтримують діячі місцевої інтелігенції, з одного боку, та приватними підприємцями ринку «Краківський» – з іншого. Справа в тому, що продавці торгують на місці історичної пам'ятки, єврейсько-караїмського кладовища, закладеного ще в княжі часи. Досліджували його видатні українські вчені, цікавився ним Іван Франко. На цьому місці поховані знамениті Нормани, засновники унікальної архітектурної пам'ятки – синагоги «Золота Роза», якою пишалися львів'яни. На горі, над кладовищем, у дорадянський час українці поставили пам'ятник євреям-стрільцям УГА. У війну фашисти зруйнували єврейсько-караїмське кладовище, а вже за радянського режиму його знищили повністю, звівши тут ринок [Високий Замок. -2006, 15 серп.]. Нині єврейська громада м. Львова вимагає відновлення пошанування своїх предків на давньому кладовищі.

У 2006 р. на Львівщині сталося непорозуміння між чільними керівниками місцевих Церков (УАПЦ, УПЦ, УГКЦ та РКЦ в Україні) і релігійною організацією Свідків Єгови, представники яких роздавали на вулицях міст і сіл області буклет «Кінець фальшивої релігії вже близько». Дійшло навіть до стихійних вуличних зіткнень між людьми з обох сторін. Лідери церковних організацій підписали листа, в якому, зокрема, йшлося: «Ми вважаємо, що автори даної публікації свідомо вдалися до дій, які не лише ображають релігійні почуття християн, але й можуть бути розцінені як розпалювання релігійної ворожнечі». Натомість керівник Центру зв'язків релігійної організації Свідків Єгови із громадськістю Руслан Мельник ствердив: «Ми не заохочуємо руйнувати церкви чи бити людей або ображати когось на словах. Єдине, до чого ми заохочуємо: покинути фальшиву релігію. Ми закликаємо зробити це не представників певної віри, а окремих людей. Також цей крок повинен бути усвідомленим: треба проаналізувати своє мислення, свої вчинки... Ми свої позиції виклали в листі, який надіслали до різних державних установ, а також Президентові та Службі безпеки» [Яценко П. «Геть Свідків Єгови» // Експрес. -2006, 14-21 груд.].

В іншому матеріалі Руслан Мельник додав наступне: «Кожна релігія має конституційне право пояснювати пророцтва, які містяться в її священній книзі, на сторінках конфесійної літератури відповідно до свого розуміння. У цьому буклеті ми пояснили власне розуміння біблійних пророцтв стосовно релігії, не згадували жодної з офіційно зареєстрованих в Україні конфесій. Торік УГКЦ розповсюдила свою брошуру «Правда про Свідків Єгови», яка спричинила хвилю обурень серед наших представників. Однак ми ж не зверталися до влади. Це теологічна дискусія. Обласна рада не має права втручатися в релігійні справи, ми маємо надію що облрада не внесе цього питання до порядку денного. Категорично засуджуємо втручання політики в релігію та навпаки» [Небельмес А. Депутати проти Свідків Єгови // Львівська газета. – 2006, 25 груд.].

І все таки члени постійної депутатської комісії з питань культури, духовного відродження, ЗМІ та туризму Львівської обласної ради запланували винести згадану проблему на розгляд своєї сесії. Депутатський корпус вирішив доручити виконавчим органам обласної держадміністрації, зокрема управлінню внутрішньої політики та відділку у справах релігій підготувати проект звернення обласної ради до Верховної Ради України з вимогою визнати релігійну організацію Свідків Єгови незаконною та рекомендувати заборонити її діяльність на території України [Федів Л. Покарати «Свідків Єгови» // Високий Замок. 2006, 25 груд.].

Добре, що на цьому конфлікт вичерпався. На нашу думку, у значній мірі добрій справі прислужилися коментарі місцевих державних та наукових мужів. Скажімо, заступник голови Львівської обласної ради Микола Горинь сказав: «Не думаю, що рішення депутатів щодо «Свідків Єгови» – це те, що зараз найбільш потрібне Львівській обласній раді. Такі питання не вирішуються заборонами – такий етап ми вже пережили. У випадках, коли порушують принципи моралі й етики, треба знаходити інші ліки. У таких ситуаціях рішення має залежати від людей, від самих вірних – вони мають вибирати, якій церкві довірити свою душу» [Там само].

Красномовним і переконливим за суттю був коментар даної ситуації й наукового релігієзнавця, львів'янина Андрія Юраша: «Не можу погодитися з тим, що державні структури вирішують проблеми суто релігійного плану. Виникнення цього конфлікту у Львові має два аспекти: проблеми зі свободою совісті (знову виникне дискусія щодо можливості втручання держави в справи релігії) і накладання двох сфер – юридично-політичної та богословської. Не знаю, чому саме ця листівка викликала такий резонанс, адже такі концепції висловлювалися постійно. Відомі випадки, коли в Європі через суди намагалися обмежити чи навіть заборонити діяльність «Свідків Єгови». Однак це товариство виграло всі суди, зокрема у Страсбурзі. Підняття цієї проблеми спрацює тільки на користь «Свідків Єгови». Треба переносити це питання в площину співіснування різних церков,

діалогу між ними. Це питання конфесійної моралі, виховання в суспільстві плюралістичних підходів» [Там само].

Паралельно зазначу, що місцеві мас-медіа, зокрема преса чомусь уникає автентичної назви (згідно чинного статуту) релігійної організації Свідків Єгови. Або таке. Інколи періодичні видання області, розказуючи про певні урочисті акції за участі владик, духовенства різних Церков, називають імена одних, а уникають – інших. Чи подають текст про одну конфесію, а вміщують світлину зовсім іншого керівника Церкви. Це, звичайно, має негативний резонанс серед відповідних віруючих. Синод Києво-Галицької митрополії УГКЦ (2003) висловив певне занепокоєння «частим і необґрунтованим цькуванням у засобах масової комунікації глави УГКЦ і всього духовного проводу, пов'язане з позицією Церкви стосовно деяких духовних практик». А якось Блаженніший Любомир змушений був показати на прес-конференції свій паспорт і доводити, що він є громадянин України.

Майже кожного року в області відбувається внесення змін до статутів православних громад у зв'язку із їх переходом в іншу юрисдикцію. Скажімо, за даними відділу у справах релігій Львівської обласної держадміністрації, у 2000 р. 7 громад УПЦ-КП перейшли у підпорядкування УАПЦ, натомість 6 громад УАПЦ влилися до складу УПЦ-КП. До того ще 2 громади УПЦ вирішили перейти в лоно УАПЦ. У 2002 р. по одній громаді УПЦ-КП перейшло до складу УАПЦ і навпаки. У 2003 р. 4 громади УПЦ-КП змінили свою юрисдикцію на УАПЦ, натомість 6 громад переорієнтувалися на УПЦ-КП. У 2004 р. 3 громади УАПЦ перейшли до складу УПЦ-КП. У 2005 р. 2 громади УАПЦ перереєстрували свої статuti як громади УПЦ-КП. До її складу перейшли також 3 громади УПЦ. Нарешті, у 2006 р. 3 громади УАПЦ змінили свою юрисдикцію, увійшовши до складу УПЦ-КП.

Зауважу, що такі переходи здійснюють в основному релігійні громади, які зареєстрували свої статuti ще у 1990-91 роках. Нарешті, як правило, переходи стосуються меж Дрогобицько-Самбірської єпархії УПЦ-КП та Львівської єпархії УАПЦ, що свідчить про певну нестійкість організаційного (структурного) вибору їх вірних і, очевидно, недопрацювання відповідних владик-керівників єпархій та духовенства. Нарешті, доводиться констатувати, що абсолютно втратили своє значення відомі домовленості між єпископатом УПЦ-КП та УАПЦ про взаємну заборону переходів громад (Симфонітikon). Натомість у ХХІ ст. не зафіксовано жодного переходу православних громад під юрисдикцію УГКЦ і навпаки. Не відбулося також переходів до УПЦ.

Тричі упродовж останніх двох років у Львові на Янівському кладовищі, де похований православний митрополит Миколай (Юрик), невідомі особи осквернили його гробівець. Однак міліція не порушила кримінальної справи, оскільки, на думку правоохоронців, він отримав «незначні ушкодження». Останній раз вандала пробили три заклади – мармуровий і два залізобетонні – й таки осквернили мощі. Викрадено митрополиту панагію, хрест і натільний хрестик із золотим медальйоном, подарований владиці мамою. Євангеліє були відкинуто вбік. Акт вандалізму стривожив усіх віруючих області [Юрочко Б. Розрита могила // Львівська газета. – 2007, 21 трав.].

Львівщина є унікальним регіоном України, в якому зберігається значна кількість сакральних споруд – пам'яток культури й архітектури, якими користуються релігійні організації для задоволення духовних потреб віруючих. Серед них 398 пам'яток національного та 601 – місцевого значення. Всього ж в області нараховується 999 культових споруд – пам'яток архітектури (церков і дзвіниць). Із названої кількості на Львівщині розташовано 611 дерев'яних церков та дзвіниць, серед яких, за даними відділу охорони культурної спадщини Львівської обласної держадміністрації, понад 200 потребують протиаварійних та ремонтно-реставраційних робіт [Цицак І. Сакральні вогнища: за неповних п'ять років на Львівщині згоріло 30 дерев'яних церков. І одна – не догоріла // Суботня пошта. – 2006, 31 серп.]. На жаль, в останні роки чимало з них назавжди відійшли в минуле. Основна причина – пожежі. Статистика втрат дерев'яних культових споруд в області вельми кричуща: у 2002 р. згоріло 7 храмів, у 2003 р. – 9, 2004 – 5, 2005 – 3, 2006 – 6 [Там само].

Найчастіше парафіяльні громади ризикують спалити дерев'яну церкву чи дзвіницю через самовільне проведення електрообладнання та необережне поводження з вогнем (не гасять кадило, залишають горіти свічки чи лампадки). Особливо прикро, що серед інших причин пожежі задіяний не тільки, так би мовити технічний фактор, а й людський. Ось один із прикладів. У 2006 р. у смт. Шкло Яворівського району згоріли п'ятсотлітня дерев'яна церква св. Параскеви-П'ятниці та дзвіниця. З цього приводу «Газета по-українськи» подала розмову мешканки селища із своїм кореспондентом. «Спалили нашу церкву, – опустивши очі, каже жінка. – Вона вночі так спалахнула, що вогонь аж до верху палахкотів...». За висновком працівників Міністерства надзвичайних ситуацій, церква згоріла через «занесення джерела запалення ззовні». У селищі стверджують, що у знищенні храму найбільше був зацікавлений колишній настоятель церкви. Він прослужив у ній 18 років. А коли тут спорудили новий цегляний храм, перейшов правити до нього. – Ми його в старій церкві не хотіли більше, – ма-

хає рукою жінка. – Я йому казала: «Отче, їсте такий кусок хліба – на половину би так!». А він мені: «Якщо вовка не кормити, то він сам піде». Він хату збудував в Івано-Франковому (сусіднє селище – С. Б.), дітей треба вчити – їх у нього троє. Зі старої церкви хотів усе перенести до нової. Певно, думав, що згорить стара церква, і всі підуть до нього. А сюди ще більше людей вернулося...» [Князь О. Селяни здогадуються, хто підпалив церкву. За рік до пожежі парафія розділилася навпіл // Газета по-українськи. 2006, 29 серп.].

У підсумку правити в старій церкві селяни запросили о. Василя Ковпака зі Львова. Таким чином постали дві громади однієї Української Греко-Католицької Церкви. Після пожежі стосунки між ними ще більше ускладнилися.

Вказуючи на причини втрат сакральних дерев'яних споруд, директор Львівської галереї мистецтв, Герой України Борис Возницький підкреслює: «Церкви перейшли у вічне користування громад, й оце «вічне» дехто розуміє, що можна робити з будівлею що заманеться.» Він також вважає, що люди стали часто свідомо позбуватися старих храмів. Це ж стосується старих іконостасів, ікон, іншого сакрального майна. Так, зокрема, сталося у с. Крупець Миколаївського району, в якому селяни звели новий храм, а старий із XVIII ст. розібрали, його ікони та іконостас продали. Деякі люди вважають, що коли ікона відживає свій вік, за східним обрядом її треба пустити за водою чи закопати в землю або спалити. Тому в церквах зараз палять багато ікон.

Цілком зрозуміло, що старі сакральні споруди, тим більше, дерев'яні потребують особливого догляду. На Львівщині ще у 2006 р. під час обласної наради з проблем збереження сакральної архітектури було вирішено, що для порятунку від вогню старовинних дерев'яних церков області виділяється 300 млн. гривень. Одночасно під час рейдів працівників МНС з'ясувалося, що у 351 храмі не дотримувалися правил протипожежної безпеки, зокрема не провели протипожежної обробки дерева [Білик О. Щоб врятувати безцінні храми, знадобиться 300 мільйонів // Високий Замок. -2006, 28 жовт.]. Натомість вже маємо в цьому аспекті і позитивний досвід. Йдеться про обробку протипожежним розчином дерев'яної частини козащини Свято-Троїцької церкви у Львові (вул. Майданна, 1).

Певні труднощі та непорозуміння час від часу виникають на Львівщині у внутрішньо церковних відносинах. Так було, зокрема, у Львівській єпархії УГКЦ після кончини пароха львівського храму свв. Єлизавети та Ольги (вул. М. Коцюбинського, 1) митрофорного протоієрея о. Михайла Федоріва, коли керівництво єпархії намагалося здійснити перепідпорядкування громади. Неоднозначним було ставлення деяких львів'ян – вірних УГКЦ стосовно перенесення осідку Верховного архієпископа Києво-Галицького, глави УГКЦ зі Львова до Києва (21 серпня 2005). Між іншим, нині УГКЦ налічує понад 5,5 мільйона вірян і має можливості для збільшення їх кількості. Значного резонансу набула справа львівського пароха храму свв. ап. Петра і Павла (Львів, Рясне -1) о. Василя Ковпака (УГКЦ) та його прихильників. Міжєпархіальний церковний трибунал 1-ї інстанції виніс вирок у справі о. Василя Ковпака, на основі якого на священика було накладено найжорстокішу церковну кару – велику екскомуніку. Однак, покараний священик офіційно звернувся до Ватикану, і невдовзі звідти надійшло доручення ще раз переглянути його справу. Блаженніший Любомир кардинал Гузар відкликав свій декрет про виконання вироку Міжєпархіального трибуналу в справі карного процесу над о. Ковпаком. Також відкликано декрет владики Ігоря (Возньяка), згідно з яким о. Василію забороняли перебувати на території парафій у Рясне-1 (церква свв. ап. Петра і Павла), Рясне-2 (церква Пресвятої Євхаристії) та смт. Івано-Франкове, а також на будь-якій іншій парафії Львівської архієпархії УГКЦ. Причина відкликань – процедурні помилки у карній справі. Після їх врахування та нового розгляду справи Колегіальний Трибунал Конгрегації Доктрини Віри у другій інстанції (30 жовтня 2007) підтвердив раніше винесений вирок (14 липня 2006), яким визнано о. Василя Ковпака винним у вчиненні злочину схизми та винесено кару великої екскомуніки. Вірні – духовні і миряни, які належать або симпатизують братству св. Йосафата застережені, що їх канонічний статус в Католицькій Церкві є під загрозою з огляду на небезпеку приєднання до групи осіб, які вчинили або є близькі до вчинення злочину схизми. Серед причин накладення кари – непослух, ініціювання створення духовного навчального закладу, ведення перемовин із владиками інших країн без благословення єпископального ієрарха УГКЦ, неприйняття нововведень у Католицькій Церкві, нарешті, привселюдний відхід священика від єдності з Католицькою Церквою. Вирок виданий в імені Конгрегації Доктрини Віри є остаточний. В той же час слід зазначити, що о. Василь Ковпак продовжує відправляти Богослужіння, має певну підтримку серед вірних УГКЦ, а також окремих священиків.

Певні непорозуміння маємо і в середовищі Львівської єпархії УАПЦ. Власне, чимало з них супроводжують всю її новітню історію. Вони пов'язані із чинними у свій час Предстоятелями, нині суцільним єпископатом, львівським Братством св. ап. Андрія Первозванного, духовенством, нарешті, окремими вірними Церкви. Останнє загострення в Церкві маємо після спочилого у Бозі Патріарха УАПЦ Димитрія (Яреми), а відтак обрання місцєблюсти-

телем Патріаршого престолу УАПЦ архієпископа Тернопільського і Подільського Мефодія (Кудрякова). До речі, за останню пропозицію із 11 осіб Патріаршої ради та єпископату УАПЦ, які брали участь у таємному голосуванні, «за» проголосували тільки 6. Не менш складно проходив і Помісний собор УАПЦ (2000), делегати якого обрали митрополита Мефодія предстоятелем УАПЦ, а митрополита Чикагського Костянтина (Бугана), предстоятеля УПЦ у США духовним опікуном УАПЦ.

Серед інших проблемних питань, що безпосередньо торкаються життя вірних та духовенства Львівської єпархії УАПЦ можна назвати такі. Скажімо, від 2002 р. із благословенням Блаженнішого Мефодія (Кудрякова), митрополита Київського та всієї України, предстоятеля УАПЦ на теренах області створений відповідний вікаріат, який очолює митрофорний протоієрей о. Ігор Курпіта. Таку позицію підтримують декілька священників Львівської єпархії УАПЦ, які безпосередньо підпорядковуються Блаженнішому Мефодію. Однак існування вікаріату не визнає абсолютна більшість духовенства та архієпископ Львівський Макарій (Малетич). У тому ж році Львівську єпархію декілька разів відвідував єпископ Черкаський УАПЦ Яків (Макарчук), який намагався знайти тут своїх прихильників і в такий спосіб розколоти її. Буквально із літа 2007 р. частиною православних громад, які входять в юрисдикцію Львівської єпархії УАПЦ, духовно опікується з благословенням Блаженнішого Мефодія архієпископ Феодосій (Пецина), який до того часу перебував у штаті УПЦ-КП. Усього, за наявною інформацією, йому підпорядковуються не більше десяти православних громад. Архієрейський собор УАПЦ (27 листопада 2007) зобов'язав архієпископа Феодосія надати Архієрейському собору УАПЦ статuti та завірені протоколи парафіяльних зборів релігійних громад, які перебувають у його канонічному підпорядкуванні (а це має бути не менш ніж 40 громад). Тоді й буде остаточно ухвалено рішення про його прийняття до складу єпископату УАПЦ. Очевидно також, що тоді вирішуватимуть й інші організаційні питання, а саме: про назву єпархії, окреслення її території, юридичне та канонічне визнання релігійних громад, визначення місця та назви собору, інших православних інституцій нової єпархії [2]. Цілком очевидно, що додасться організаційної роботи й новопризначеному на Дрогобицько-Самбірську єпархію УПЦ-КП єпископу Матфею (Шевчуку).

До речі, рішенням цього ж Архієрейського собору УАПЦ були прийняті два звернення. Одне – на адресу собору УПЦ, в якому йдеться про необхідність вдосконалення існуючого, а радше вироблення та прийняття нового канонічного статусу Православної Церкви в Україні. На думку членів Архієрейського собору УАПЦ, це дозволить Церкві отримати належне їй місце в дигтиху Святих Православних Помісних Церков. Було наголошено, що єпископат УАПЦ «відкидає етнофілетизм як спосіб церковного будівництва» та щиро прагне об'єднання Українського Православ'я на основі дотримання священних канонів. Друге – до Постійної конференції канонічних єпископів США та Постійної конференції українських православних єпископів за межами України. Тут ще раз висловлюється прохання до преосвящених владик розглянути питання про встановлення повного канонічного спілкування УАПЦ зі Вселенським Православ'ям на умовах, прийнятних для Великої Константинопольської Церкви, яка є історично Церквою-Матір'ю для Української Церкви. Аналогічне прохання стосується сприяння проведенню переговорів між уповноваженими від Архієрейського собору УАПЦ і Святійшим патріархом Варфоломієм I щодо канонічного статусу Церкви в Україні та шляхів її об'єднання за активного сприяння Вселенського Патріархату [С. Архієпископ Львівський, керуючий Рівненсько-Волинською та Таврійською єпархіями УАПЦ Макарій (Малетич): «Одні вимагають від нас покаяння, інші – приєднання, а ми молимося за Помісну Церкву» // Львівська газета. -2007, 3 груд.].

Таким чином, роки незалежності України підтвердили життєвість природних та конституційних прав і свобод громадян нашої держави. На цьому ґрунті сучасна поліконфесійна спільнота Львівщини в цілому усвідомила наявність на її теренах різних релігійних напрямків, їх носіїв як сучасний вияв впливу тенденцій глобального світу на релігійну ситуацію, її територіальне окреслення тощо. Віруючі різних Церков та релігійних напрямків знайшли свою нішу для задоволення відповідних духовних потреб. Однак, правове поле, в якому нині діють церковно-релігійні структури, їх вірні, а також рівень толерантності між ними та їх прихильниками ще вельми далекі від ознак громадянського суспільства. На жаль, частині людей притаманні амбітність, заздрість, зайва (безпідставна) недовіра один до одного, а то й певна зверхність над собою подібними. Даються взнаки також відомі мінуси нашої чинної правоохоронної системи та державної виконавчої служби. У підсумку – все це стає завадою на шляху до остаточного розв'язання існуючих проблем державно-церковних відносин, налагодження відповідного діалогу, міжконфесійного порозуміння та мирного вирішення внутрішньо церковних питань життя вірних.